

PRAVNI FAKULTET U ZAGREBU
Katedra za trgovačko pravo i pravo društava

Mičo Ljubenko

**ISTUPANJE
ČLANA IZ DRUŠTVA**

Poslijediplomski doktorski studij

Seminarski rad

Pravo društava

Doc. dr. sc. Nina Tepoš

Zagreb, lipanj, 2012.

SADRŽAJ:

1. Uvod

2. Dvojbe u tumačenju zakonskih odredbi članaka 420. i 421. ZTD

2.1 Termin „istup“ nasuprot termina „istupanje“

2.2 Razvoj zakonske odredbe članka 420. i 421. Zakona o trgovačkim društvima

2.3 Uređenje i ostvarenje prava na istupanje društvenim ugovorom

2.4 Uređenje i ostvarenje prava na istupanje sudskim putem

2.4.1 Opravdani razlog - nanošenje štete članu

2.4.2 Opravdani razlog – spriječenost člana u ostvarenju prava u društvu

2.4.3 Opravdani razlog – nametanje nesrazmjerne obveze od strane organa društva

2.4.4 Efekt zakonom primjerično navedena tri opravdana razloga

2.5 Članak 421. ZTD – učinak istupanja člana iz društva

3. Istupanje člana iz društva de lege ferenda

4. Stajališta Vrhovnog suda RH i Visokog trgovačkog suda

5. Zaključak

1. Uvod

Institut - istupanje člana iz društva razumijem na dva načina – ekonomski i pravni.

S ekonomskog (ili gospodarskog) aspekta razumno je za očekivati, potrebu članova u društvima s ograničenom odgovornošću – da u određenim okolnostima imaju razlog istupiti iz njega. Jednako kako se prihvaća kao redovna i logična potreba članova, da takvim društvima pristupe ili ih osnivaju uz druge članove.

Ovaj institut je uz to vezan na najrašireniji oblik trgovačkog društva – društvo s ograničenom odgovornošću.

Sve ukazuje na zaključak da se radi o aktivnosti koja se može razumjeti kao redovna, česta i time ni po čemu iznimna.

Međutim, drugi pravni aspekt, ovog instituta ukazuje na nedvojbene činjenice da ovaj postupak nije redovan, već izniman te se u praksi rijetko koristi, unatoč gore navedenoj ekonomskoj logici.

Razlog što se ovo zakonom izričito uređeno pravo u pravilu ne konzumira, moguće je načelno naći u jednoj od slijedeće dvije činjenice.

Možemo načelno zaključiti ili da su članski odnosi u pravilu vrlo harmonični i objektivna potreba za izlaskom iz društva ne postoji ili - je zakonsko uređenje ove situacije suviše proturječno, uvjetno i nejasno i time se isto ne primjenjuje mada članovi društva imaju potrebu za primjenom.

Moj stav je da su svi članski odnosi vrlo dinamični i ovisni o velikom broju utjecajnih i promjenjivih faktora te objektivno ne mogu trajno ostati harmonični.

Stoga, razlog rijetke gotovo iznimne praktične uporabe ovog instituta vidim u nedovoljno razrađenoj, nelogično uvjetnoj, a time i proturječnoj zakonskoj odredbi članaka 420. i 421. Zakona o trgovačkim društvima.

Predmetne dvije zakonske odredbe su dva instituta: istupanje i isključenje člana uredile zajedno. Mada su ova dva instituta nominalno srodna, ona su sadržajno upravo suprotna, te je utoliko i doslovno miješanje njihovog uređenja u istim člancima unijelo dodatne nejasnoće u ove odredbe.

Kako je institut istupanja člana iz društva zbog gornjih razloga sam za sebe dovoljan za posebnu obradu, to u ovom radu ne obrađujem i pitanje isključenja člana društva, mada je to vrlo teško jer su citirane zakonske odredbe doslovno ispreplele u istim rečenicama uvjete za ova dva instituta sa suprotnim predznakom.

Pod suprotnim predznakom podrazumijevam obrnuti interes u odnosu člana i društva.

Istupanje je stav i pravo člana koji smatra da su mu interesi povrijeđeni do mjere da ne može ostati u društvu, a isključenje je upravo suprotno od toga. U prvom slučaju je predmet primarne analize postupanje društva, a u drugom postupanje samo tog člana.

U tom smislu osvrćem se na institut isključenja člana samo u dijelu koliko je nužno kroz određenu usporedbu ili nepotrebno zakonsko povezivanje ta dva instituta kroz isti zakonski članak.

Pravo na istupanje Zakon o trgovačkim društvima kod drugih oblika trgovačkih društva uređuje u bitnom kako slijedi.

U javnom trgovačkom društvu člancima od 104. do 109. suštinski drugačije, a obzirom da se radi o društvu osoba.

U komanditnom društvu, samo pozivom na primjenu odredbi za javno trgovačko društvo, mada je upitno koliko je moguće primijeniti isto na npr. komplementare.

U dioničkom društvu nema odredbi o istupanju, već samo o isključenju, članak 214., a koji je adekvatan članku 400. kod društva s ograničenom odgovornošću, a ne članku 420. koji je predmet ovog rada.

Zaključno, gornji stav o institutu istupanja u najraširenijem obliku trgovačkog društva – društvo s ograničenom odgovornošću, kao institutu ekonomski vrlo potrebnom, a pravno teško primjenjivom, ujedno mi je bio i povod za obradu ove teme.

2. Dvojbe u tumačenju zakonskih odredbi članaka 420. i 421. ZTD

2.1. Termin „istup“ nasuprot termina „istupanje“

Prije svega, mada pravno manje bitno, ipak ukazujem na jezično nepravilno određenje ovog instituta.

Termin „istupanje“ ovdje nije pravilan jer se ne radi o dugotrajnom stanju (barem to nije cilj), već o jednokratnom zahtjevu. Ovdje je ciljana radnja vezana uz glagol istupiti, a ne istupati. U tom smislu pravilan termin bi bio „istup“.

Zakonodavac je očito ovdje bio jezično površan, jer je srodan institut odredio pravilno kao „isključenje“, a ne „isključivanje“ u istim odredbama.

Znakovito je da Prof. dr.sc.Jakša Barbić u knjizi „Društva osoba“ koristi termin „istup“ na stranicama 410. i 511., a ne istupanje, mada „istup“ nije zakonski termin.

Zbog navedenog, u nastavku rada se ponegdje i zbog logičnijeg jezičnog razumijevanja koristi nezakonski termin „istup“.

2.2. Razvoj zakonske odredbe članka 420. i 421. Zakona o trgovačkim društvima

Prvotni zakonski tekst iz 1993. godine je opsegom bio približno dvostruko kraći od današnjeg.

Znakovito je da su ovo rijetki članci koji su u svoj izvorni tekst od stupanja na snagu ovog zakona dobili isključivo dopune, ne izmjene ili brisanja teksta. Iz navedenog se moguće može zaključiti razumijevanje zakonodavca da su te odredbe bile suviše kratke tj. ne razrađene. Sve dopune ovih odredbi dogodile su se 2003. godine u Noveli ZTD objavljenoj u NN 118/2003.

Za razumijevanje ciljeva zakonskih odredbi članaka 420. i 421. važno je proučiti upravo jedinu, gore citiranu zakonsku dopunu.

Redom prema predmetnoj dopuni članka 420. (u dijelu istupanja) može se zaključiti da je zakonodavac tada dodao:

- a) obvezu člana koji istupa da uz zahtjev za istupanje istakne i zahtjeva naknadu i odredi rok, ukoliko istupanje ostvaruje tužbom,
- b) obvezu suda da odredi naknadu i rok, ukoliko usvoji tužbu, neovisno koliko je tu obvezu suviše sudu propisati zakonskim tekstom
- c) upute sudu što je kriterij za određenje naknade i utvrđenje roka

Sve ostale dopune odnose se na srodan institut – isključenje člana iz društva, koji je u prvotnom tekstu zakona iz 1993. godine, zaključuje se, bio uopće zaboravljen u dijelu normiranja prava na sudski postupak.

Mada u ovom radu nije tema – isključenje člana iz društva, nije moguće ne osvrnuti se na u najmanju ruku neobičan pristup zakonodavca - da predvidi pravo društvu na tužbu radi isključenja. U čemu naravno nije jasan pravni interes, jer društvo može samo donijeti odluku o isključenju, a povodom isključenja je trebalo suprotno zakonskom rješenju iz 2003. godine – predvidjeti pravo isključenom članu da podnese tužbu radi poništenja odluke društva o isključenju.

Ad a)

Prije svega, upitna je bila opravdanost potrebe da se nužno - obvezuje člana da uz zahtjev sudu radi istupanja podnosi i zahtjev za određenje naknade za njegov udjel.

To stoga što je naknada kod istupa već i do ove dopune zakona bila normirana odredbom članka 421.st.2. i to kao – pravo, ne i obveza člana koji istupa. Ovom dopunom se ovo pravo pretvorilo u obvezu člana, što nije u duhu inače dispozitivnog pristupa ugovornim odnosima Zakona o trgovačkim društvima. Daljnjom analizom naglasiti će se i druge okolnosti koje otežavaju članu sudsko ili izvansudsko ostvarenje ovog prava, te je u tom smislu svako daljnje ograničenje ili uvjetovanje ovog prava neproduktivno.

Ratio te odredbe o nužnosti podnošenja i zahtjeva na naknadu je moguće bio dodatna zaštita člana, ali moguće i zaštita društva koje je trebalo izvjesnost u procesu istupanja na način da se odmah odredi obveze društva prema ranijem članu.

Ovim dopunskim nužnim zahtjevom su ove vrste postupaka dobile dodatan vrlo težak zadatak – utvrđenje vrijednosti udjela. Time je članovima koji žele istupiti faktično učinjena prepreka pri istupu. Moguće da je i ova dopuna bitno doprinijela činjenici da se rijetko članovi odlučuju na ovaj postupak.

Ad b)

Zakonsko određenje da sud „...usvoji li tužbeni zahtjev, mora odrediti i ...“ je svakako nespretno uređenje. Ukoliko je cilj zakonodavca bio da se obveže tužitelja da kod zahtjeva sudu za istupanje nužno podnese i zahtjev za naknadu, tada je suvišno bilo daljnje određivanje da sud treba odrediti tu naknadu – ako usvoji tužbu.

Očito se radilo o nespretnoj formulaciji, jer je uočljivo da se u dijelu koji uređuje što sud mora dodaje kriterij za naknadu (tržišna vrijednost), a što je moglo biti sadržano već u uređenju obveze člana pri podnošenju zahtjeva.

Ad c)

Ovdje smatram teorijski vrlo zanimljivom posljednju rečenicu stavka 2. članka 420. ZTD koja određuje da će sud „...pri određivanju roka za isplatu naknade voditi brigu o stanju u društvu i njegovim poslovnim potrebama...“

Kako na veći dio teksta članaka 420. i 421. imam negativno usmjeren stav, ovaj izdvojeni segment citirane odredbe smatram više nego kvalitetnim i primjerom kako se čak i zakonom može urediti da finalna sudska odluka adekvatno i fleksibilno riješi gospodarski odnos, koji nužno trebaju individualan, fleksibilan pristup čak i od strane suda.

Radi se zapravo o materijalnom normiranju procesnog instituta – paricionog roka – i to na čini se vrlo napredan i za gospodarske odnose prihvatljiv način, odstupanjem od procesnog pravila da paricioni rok u trgovačkom sporu nužno iznosi za sve odnose 8 dana.

Isplata naknade za udjel je u svojoj biti obvezno-pravni, u pravilu novčani zahtjev. Otvaranje mogućnosti sudu da nakon utvrđenja osnovanosti obvezno-pravnog zahtjeva izađe iz okvira procesno univerzalnog roka od 8 dana, daje slobodu sudu da prilagodi vrijednost naknade sa mogućnostima društva.

Što više, ovaj mali zakonski uzor glede fleksibilnog određenja roka ispunjenja od strane suda u kondemnatornim presudama, moguće bi i u drugim spornim odnosima doveo do znatno pravičnijih i s gospodskog gledišta razumnijih pravnih odluka.

Posljednji primjer takvom pristupu (svakako slučajan u odnosu na ovu odredbu) je preporuka Vlade RH da sporove sa redovnih sudova ustupi na arbitražno sudovanje, uz uvjet da se ugovori paricioni rok koji će biti usklađen sa proračunskom dinamikom u slučaju negativne presude po RH.

2.3. Uređenje i ostvarenje prava na istupanje društvenim ugovorom

Zakonodavac je još od osnovnog teksta zakona odredio mogućnost, pravo, ne i obvezu da članovi društva društvenim ugovorom odrede uvjete, postupak i posljedice za provedbu istupanja člana iz društva.

Ovakav pristup zakonodavca je svakako opravdan imajući u vidu da se radi o zakonu koji je pretežito dispozitivan i predstavlja samo temelj gospodarskim subjektima da samostalno uređuju svoje odnose.

Međutim, ova odredba objektivno ne može biti prevelikog dosega, mada svakako ne šteti.

Naime, po prirodi stvari članovi uređuju preventivno svoje odnose odmah pri osnivanju društva. U tom času nije jednostavno procijeniti kakve će okolnosti donijeti gospodarska budućnost društva.

S druge strane, tijekom poslovanja društva, kad se profiliraju jasni interesi pa i smetnje pojedinih članova nije logično za očekivati da će manjinski član pridobiti glasove $\frac{3}{4}$ većine kako bi dopunio društveni ugovor sa onim uvjetima, koji su već prepoznati u poslovanju kao smetnja manjinskom članu.

Interes manjinskog člana za istupanje u pravilu je protivan interesima društva.

Zbog navedenog, u konkretnoj situaciji teško je očekivati da su članovi već društvenim ugovorom predvidjeli „budućnost“ društva, a još teže, da će temeljni akt prilagoditi naknadno, tijekom svog poslovanja protiv svog interesa.

Konačno, čak i kad se u društvu događa situacija upravo predviđena kao uvjet za istupanje manjinskog člana nije logično za očekivati da će društvo (član ili članovi sa većinom glasa), a koje je odgovorno za takvu situaciju, na skupštini glasati u korist oštećenog manjinskog člana.

Zbog toga, unatoč dobroj namjeri zakonodavca, ostvarenje prava na istupanje člana društva temeljem odredbi propisanih društvenim ugovorom praktično je vrlo teško provedivo, te članu ostaje jedino solucija sudskog postupka.

Posebno ograničenje, pa čak i rizik kod tumačenja i primjene pri regulaciji uvjeta društvenim ugovorom, predstavlja ocjena do koje mjere članovi mogu „razraditi“ dispozitivnu zakonsku odredbu, koja čak izrijekom i upućuje na mogućnost dodatne regulacije.

Ovdje bi prema teoretskom pristupu donji limit bio kogentne, osnovne odredbe ZTD koje uređuju minimum prava i obveza među članovima, kao i kogentne odredbe drugih zakonskih propisa (npr. Zakon o računovodstvu, kroz pitanja obračuna dobiti, porezni propisi i dr.).

Konačno, uređivanje razloga za istup iz društva može biti i samo po sebi – razlog za istup.

Naime, u situaciji kada društvo čine članovi koji imaju manje od 25% udjela, postoji mogućnost da se protiv njihove volje mijenja društveni ugovor. U takvom slučaju, upravo izmjena društvenog ugovora po pitanju odredbi o istupu člana, može biti samostalan razlog upravo za istup. Naravno, ukoliko su ostali članovi uredili status tog člana da su mu npr. izmjenom društvenog ugovora ukinuli predviđeno razloge za istup, te bi tim takav član mogo zatražiti sudskim putem istup upravo jer mu je to pravo (naravno, ili bilo koje drugo bitno statusno pravo) oduzeto ili promjenjeno društvenim ugovorom.

2.4. Uređenje i ostvarenje prava na istupanje sudskim putem

Zakon je u cilju ostvarenja prava člana na istupanje sudskim putem odredio da je za to potreban opravdan razlog. Takav pristup zakonodavca je primjeren kao suštinsko određenje da se ne radi o diskrecionoj dispoziciji člana, čuvajući interes i drugih članova pa i društva kao posebne cjeline.

Kako je navedeno pod točkom 2.2. da će član društva zbog objektivnih okolnosti morati prije potražiti zaštitu putem suda nego što istu moći ostvariti glasanjem na skupštini društva, ovdje dolazi do izražaja upravo zakonsko određenje primjernih situacija koje mogu biti - opravdan razlog.

Zakon je predvidio tri takve situacije i sve tri situacije sadrže određenu dvojbu pri tumačenju, što znači da time otežaju stautus onoj strani čiji je teret dokaza tj. članu društva koji želi istupiti. Svaki od zakonom predviđena tri primjerna opravdana razloga se niže pojedinačno analiziraju.

2.4.1. Opravdani razlog - nanošenje štete članu

Šteta je prije svega formalni institut obveznog prava, a čak je uređena i Zakonom o trgovačkim društvima, članak 273. u vezi sa 430. ZTD kojim se određuje pravo člana da prema društvu podigne tužbu radi naknade štete.

Dvojba pri tumačenju prvog od tri primjerična opravdana razloga za istupanje je trebali štetu tumačiti kako je zakon u odnosu člana i društva odredio štetu ili štetu treba tumačiti kolokvijalno bez pravnog utvrđenja da je šteta doista nastala.

Pitanje nastanka štete je pravno pitanje, te je isto moguće utvrditi jedino kao prethodno pravno pitanje ili u posebnoj parnici za naknadu štete, ako je istu član pokrenuo.

Ukoliko posebna parnica zbog štete nije od strane člana koji hoće istupiti pokrenuta, a on svoj zahtjev za istup temelji upravo na šteti osnovano će se postaviti pitanje pravnog interesa.

Oštećenik kojem je uzrokovana štete prvenstveno ima pravo na sanaciju štete. Pokretanjem sudskom postupka za istupanje iz društva neće biti naknađena šteta nego će biti naknađena vrijednost udjela.

Dakle, zaključuje se da bi se vrlo teško moglo prihvatiti da je član društva pretrpio ozbiljnu štetu, koja predstavlja opravdan razlog za istup, ali se zanemaruje činjenica da za tu štetu član društva nije imao interes postaviti zahtjev za naknadu u posebnoj parnici.

S druge strane, ukoliko član društva pokuša razlog za istup najprije dokazati u parnici za naknadu štete pojaviti će se dva neželjena efekta.

Prvo, nije primjereno očekivati da član društva koji smatra da ima pravo na istupanje zbog nastanka štete, najprije treba provesti posebnu parnicu za naknadu štete. To stoga jer bi svoj zahtjev za istup tada ostvario sa neprihvatljivo dugom odgodom.

Drugo, stoga što po okončanju postupka za naknadu štete društvo poštujući sudsku odluku nakon što naknadi štetu, u postupku radi istupanja može opravdano istaknuti prigovor da štete nema jer je sanirana upravo kako je sud naložio.

Može se stoga jedino zaključiti da niti kolokvijalan niti pravni pristup šteti kao opravdanom razlogu za istupanje člana iz društva može aktivno legitimiranom članu uzrokovati visok stupanj neizvjesnosti i time vjerojatno izbjegavanje testiranja ovog razloga u sudskom postupku, koji nužno zbog obveznog dodatnog utvrđenja tržišne vrijednosti udjela veže i visoke troškove.

2.4.2   Opravdani razlog – spriječenost člana u ostvarenju prava u društvu

Slično kao i u prvoj situaciji, najprije se postavlja pitanje radi li se o sprečavanju člana na način koji zakon na određeni način uređuje ili se radi o poslovnoj vrsti spriječenost člana u korištenju članskih prava.

Pravna logika bi ukazivala da bi u smislu odredbe članka 420. ZTD pod spriječenost člana bila relevantna samo pravna spriječenost tj. povreda određenih zakonom jamčenih prava, a obzirom da su poslovna pitanja predmet legitimnog prava odlučivanja uprave i većine članova društva.

Pod pravnom spriječenost pretpostavljala bi se ona važna prava koja zakon jamči članu, a drugi član/ovi društva korištenjem svog položaja spriječavaju jednog člana.

Takve situacije mogu biti primjerice izostanak poziva na skupštinu društva, odbijanje uvida u poslovne knjige, nejednake odluke o raspodjeli dobiti i slično.

Međutim, svaku pravnu zapreku koju jedan član uzrokuje drugom članu, a može se smatrati u tom stupnju važnom da bi bila temelj za istup, oštećeni član treba prvenstveno ostvarivati pravnim sredstvima predviđenim za takvu pojedinu situaciju.

Na primjer, ukoliko član nije primio poziv za skupštinu, tada taj član treba prioritetno pokrenuti postupak za pobijanje odluka skupštine.

Nadalje, ukoliko član nije dobio na uvid poslovne knjige ili smatra da se iste neistinito sastavljene prioritetno ima mogućnost, pokrenutoi sudski postupak radi davanja podataka na uvid ili radi imenovanja posebne revizije rada uprave.

Također i u slučaju nejednake odluke o raspodjeli dobiti ili u slučaju neisplate dobiti.

Dakle, članu koji je na pravno relevantan način spriječen u ostvarenju svojih prava ne bi trebalo priznati pravni interes za pokretanje postupka radi istupanja iz društva, ukoliko prethodno nije koristio pravna sredstva predviđena kao neposredna zaštita za povrijeđeno pravo.

Konačno, ponovno kao i u slučaju potencijalne štete, ukoliko član u tom ciljanom sudskom postupku dobije satisfakciju, nemože se smatrati da je nadalje spriječen u ostvarenju prava.

Ukoliko član ne dobije satisfakciju u konkretnom postupku jer mu je zahtjev odbijen, razlog je nemogućnost dokaza člana da je uopće bio spriječen u ostvarenju prava, što je ponovno pokazatelj da nije ostvaren niti zakonski razlog za istup.

2.4.3. Opravdani razlog – nametanje nesrazmjerne obveze od strane organa društva

Ovaj treći i posljednji zakonski primjericni razlog opravdanosti istupanja člana iz društva je primarno nejasan, a zatim procesno teško ili nikako provediv kao i prethodna dva.

Nije jasno kako i kada bi bilo moguće da neko tijelo društva – nametne obvezu članu društva.

Tijela društva su uprava i skupština, samo iznimno i nadzorni odbor.

Ukoliko bilo koje tijelo društva postavi pred člana društva pravno osnovanu obvezu, npr. uplatu ostatka temeljnog uloga, tada se neće moći smatrati da je takva obveza „nesrazmjerna“.

Ukoliko pak bilo koje tijelo društva postavi pred člana društva zahtjev koji za njega nije zakonski obvezujući pa time niti pravno osnovan, član će imati pravo odbiti takav zahtjev i to tijelo društva ga neće moći prisilno ostvariti.

U tom smislu nije jasno kada bi uopće moglo doći do situacije „nametanja nesrazmjerne obveze“.

Ovdje se ukazuje i na pravni značaj zakonskog termina „nametanje“. Nije naravno u prvom planu korištenje nepravnog izraza; već je u prvom planu činjenica da niti jedno tijelo društva nije u položaju da članu društva nalaže bilo kakve obveze, osim iznimno skupština one obveze koje su zakonom predviđene za člana, a kako je gore naznačeno.

Može se zaključiti da nije jasno koja bi to obveza bila obvezujuća, a istovremeno pravno osnovana, a zatim – nerazmjerna, sve u kontekstu da u pravilu niti jedno tijelo nije uopće ovlašteno nalagati (nametati) obveze.

2.4.4 Efekt zakonom primjerično navedena tri opravdana razloga

Gornjom analizom tri zakonom predviđena opravdana razloga za istupanje člana iz društva očito je da pitanje opravdanosti ili preciznije pravno rečeno – osnovanosti razloga za istupanje iz društva predstavlja naročito težak uvjet članu posebno imajući u vidu da će član moći ostvariti svoje pravo jedino ukoliko može upotrijebiti razlog koji zakon nije predvidio, a što je proturječno primjeričnom zakonskom navođenju razloga.

Izlaz iz ove situacije bi trebao biti predviđanje ovih razloga izvan zakona tj. u društvenom ugovoru, a što ima svoje nedostatke opisano pod točkom 2.2 ovog rada.

2.5 Članak 421. ZTD – učinak istupanja člana iz društva

Ovim člankom je po pitanju istupanja (ne i isključenja) člana iz društva uređeno – kad se ima smatrati da je član istupio iz društva, tj. kad nastupa pravni učinak istupanja člana.

Ovom posljednjom odredbom ZTD kojom se završava uređenje prava na istupanje člana iz društva uređena je zapravo posljednja zapreka članu koji želi ostvariti istup.

Zakonsko uređenje da pravni učinak istupanja člana nastaje kad protivna strana – društvo – ispuni svoju obvezu je svakako neprimjereno.

Koji je bio ratio legis ovakve odredbe teško je zaključiti. Moguće se htjela postići urednost u odnos člana i društva, na način da je njihov odnos prestao tada kad je obostrano – od člana dokazano, a od društva ispunjena obveza.

Ukoliko je tome tako, svakako se vrlo nespretno time favorizira strana društva, koji članu koji je u vrlo složenom zakonskom filteru čak i uspio dokazati osnovanost razloga za istup – ipak neće ostvariti istup sve dok faktično protivna strana ne odluči ispuniti svoje obvezu.

Moguće da je zakonodavac ovime eventualno htio čak zaštititi člana koji je uspio dokazati razlog za istupanje. To na način da mu je htio omogućiti pravo na stjecanje dobiti i za period od utvrđenja prava na istupanje do isplate naknade. Takav pristup ima opravdanje, ali je tada to trebalo upravo tako i urediti.

To znači da člansko pravo prestaje utvrđenjem sudskim ili izvansudski u formi skupštine, a obvezno pravni zahtjev za isplatu dobiti prestaje isplatom naknade člana.

Ovo je pitanje na kojem se testira razumijevanje ovog instituta. Naime, ukoliko se prihvatilo da član može imati legitiman razlog da jednostrano istupi iz društva, tada mu treba priznati i pravo da taj interes ostvari tada kad je dokazao osnovu za istupanje.

Članu koji je odlučio istupiti svakako nije jednako hoće li i nakon utvrđenja ostati ili neće njegovo članstvo.

Postoji mnoštvo razloga koji mogu biti motiv članu za istupanje, na primjer čak i razlozi koji predviđaju njegovu odgovornost sukladno članku 10. ZTD, pa sve do zakonskih uvjeta koji uređuju zabranu članstva ukoliko ista osoba želi biti član drugog društva ili član uprave u drugom društvu.

U tom smislu zadržavanje članstva protiv volje člana, nakon što je utvrđen osnovan razlog za istupanje, svakako nije primjerno rješenje.

3. Istupanje člana iz društva de lege ferenda

Drugačije zakonsko uređenje ovog instituta može se razvrstati kroz dva suprotna pristupa.

- a) - da se zakonom uskrati pravo na istup, neovisno o bilo kojem razlogu.
- b) - da se razlozi i uvjeti istupa urede na način koji će biti primjenjiviji.

Ad a) - Uskrata prava na istup, neovisno o bilo kojem razlogu

Mada dajem podršku drugom pristupu kao boljem, ipak prethodno obrazlažem razloge prvog pristupa, a koji bi svakako mogao također opravdati gospodarska načela.

Što se tiče opravdanosti pristupa da se zakonski uskrati mogućnost istupanja, prije svega može se istaknuti argument da je u pitanju poslovni odnos koji načelno podrazumijeva poslovni rizik. Smisao poslovnog rizika je da druga strana ne odgovara onoj strani koja trpi štetu, ako ta šteta nije uzrokovana protupravno.

Dakle, u poslovnom odnosu može biti dopušteno da jedna strana loše procjeni odnos ili se okolnosti promjene tako da to konačno uzrokuje gubitkom interesa pa i štetom na teret jedne strane tog odnosa.

U takvoj situaciji se ne očekuje da druga strana sanira lošu procjenu ili promjenu okolnosti na svoj teret, a u korist prve strane. Mada se radi o partnerima tj. članovima istog društva, oni su ipak i pravno i ekonomski dvije ili više ugovornih strana. Jednako kao što su ugovorne strane i u ugovorima sa svojim dobavljačima, kupcima i ostalim sudionicima gospodarskih odnosa, koji se također mogu kolokvijalno nazvati – partneri.

Ovakvim pristupom može se zaključiti da je svatko u poslovnom odnosu sam odgovoran za svoj poslovni rizik, te da nije potrebno uređivati dodatno pravo onoj strani kojoj se taj neželjeni rizik doista i dogodi.

Sadašnje uređenje instituta istupa člana ne podrazumijeva nužno protupravne radnje drugih članova kao opravdani razlog za istup. Opravdani razlog se može sastojati, kao što to ukazuje i daljnja sudska praksa i u okolnostima gdje član ne može ostvariti svoja prava na željeni način i bez krivnje ili protupravnosti na strani drugih članova.

Uostalom od tri zakonom primjerično predviđena razloga samo prvi predviđa štetu članu, mada je ovdje pod točkom 2.3.1 opisano da ne treba nužno štetu shvaćati kao pravni pojam i pravni preduvjet za istup. Druga dva razloga štetu ili protupravnost na strani drugih članova ne predviđaju.

Sadašnje uređenje objektivno ima za cilj dati prednost članu koji želi istupiti na teret člana/ova koji će ostati, mada ga nespretnom uvjetnom normom u tome faktično uskraćuje.

Zbog navedenog pod ovom točkom ne bi se moglo a priori odbaciti pristup – uskrate prava na istup (ne i na isključenje koje je suštinski bitno drugačije), neovisno o razlozima.

Ad b) - Uređenje prava na istup na način koji će biti primjenjiviji

Ovaj pristup je kvalificiran kroz cilj „primjenjivost“, a ne npr. kroz veća ili manja prava za člana koji želi istupiti ili kroz određivanje daljnjih primjeričnih opravdanih razloga za istup.

Time se želi naglasiti da je sadašnje rješenje prvenstveno teško primjenjivo. Kad i ako je tome tako, nije moguće analizirati daljnje aspekte, jer treba prvo omogućiti da se norma koristi, kako bi se dalje usavršavala.

U odnosu na prvi pristup, ističe se kao kontra argument načelno pravo na istupanje svakoga iz svake zajednice, bila ona poslovna, suvlasnička prema stvarnom pravu, bračna ili čak državna. Čak se može zaključiti da bi i pravo „ulaska“ u društvo bilo poremećeno ako istodobno ne postoji pravo „izlaska“ iz društva.

U tom smislu, bilo bi vjerujem korisno urediti zakonom prvu posebnu mogućnost, da član društva može čak i bez opravdanog razloga, svojom diskrecionom odlukom istupiti, pod slijedećim uvjetima. Uvjet za takvo pravo bi bilo samo pravodobna obavijest društvu, utvrđenje da ne postoje nikakve obveze člana prema društvu i odricanje od naknade.

Svakako da bi bilo članova koji bi imali i takav interes imajući u vidu da članstvo u društvu predstavlja i obvezu (npr. čl. 10. ZTD, ali i odredbe drugih zakona koje npr. uređuju obveze ili poreze na osnovi imovine) ili moguće samo zbog toga što sadašnji zahtjevni zakonski okvir

nužno dovodi član do skupih, sporih i neizvjesnih sudskih postupaka za rezultat koji moguće neće biti isplativ.

Takav interes bi svakako imali nasljednici poslovnih udjela. Oni se stjecanja nasljedstva načelno mogu osloboditi ne prihvaćanjem cijelog nasljedstava, a ne samo dijela. Stoga nije razumno očekivati da ne prihvaćaju cijelo nasljedstvo, ako im dio ostavinske mase nije prihvatljiv.

Također, u taj krug bi ušli i oni članovi koji imaju zakonska ili ugovorna ograničenja članskog statusa u društvima koja obavljaju određenu djelatnost ili preko određenog omjera (npr. 25% u medijskim djelatnostima), te im je potrebno omogućiti jednostavnije uređenje statusa koji može nastati tijekom članstva.

U slijedeću skupinu spadaju svi oni članovi koji žele ujedno ostvariti i određenu naknadu za svoj udjel povodom istupanja. Sadašnja odredba nužno veže taj zahtjev za određenjem naknade, pa čak i eventualnim utvrđenjem štete člana koji istupa (članka 421. ZTD).

Logika sama nameće da u pravilu društvo neće biti protiv istupa, ako je suglasno sa visinom naknade kao cijene tog istupa. To u bitnome mijenja poziciju zakonskom uvjeta – opravdani razlog. Naime, jasno je da se teškoće oko opravdanog razloga ne stvaraju zbog toga što razlog jest ili nije opravdana nego stoga što je to glavna obrana društva od obveze plaćanja naknade. Dodatna obrana je utvrđivanje eventualne štete člana, kako bi se umanjila naknada.

Stoga je potrebno upravo izmijeniti odnos prava na istup i prava na naknadu. Ovdje ključnim smatram pravo na naknadu član koji istupa. Pod tim pravom krije se vrlo važan element, a to je utvrđenje visine naknade.

Smatram da nije prirodno obvezati društvo, povodom postupka jednog člana koji smatra da su stvoreni razlozi za istup na plaćanje naknade tom članu. U takvom kontekstu to faktično predstavlja naknadu štete tom članu koja se obračunava u visini tržišne vrijednosti udjela tog člana. To stoga jer je to plaćanje obveza, a ne pravo društva. Društvo tada faktično stupa u ulogu štetnika, a član oštećenika.

Smatram bitno razumnijim rješenjem da se istovremeno olakša dokazivanje razloga za istup, ali i smanji obveza društva u toj situaciji.

Lakše dokazivanje razloga za istup se može postići dodavanjem još nekoliko vrlo čestih statusnih situacija, a koje se mogu tumačiti samo kao razlog, ne nužno opravdani razlog za istup.

Takav je slučaj svakako, ne donošenje odluke o isplati dobiti (zbog odluke o zadržanju dobiti) za članove koji imaju manje od 25% udjela. Takvi članovi u pravilu nisu niti imali namjeru strateški utjecati na rad društva, jer im udjel ne daje previše prava, te im je jedini razlog članstva sudjelovanje u dobiti.

Ovaj tradicionalni problem manjinskih članova se može i rješavati i drugim odredbama. Na primjer Španjolska je je 2012. godine izmijenila svoj zakon koji uređuje ovu materiju na način da i u slučaju zadržavanja dobiti manjinski članovi koji su bili protiv te odluke imaju pravo na isplatu 1/3 svoje dobiti.

Zatim, ukoliko se na bilo koji način mijenja društveni ugovor u odnosu na članove koji imaju manje od 25% udjela, a oni su glasali protiv tih izmjena.

Nadalje, ukoliko član sa udjelom iznad 25% ne može ostvariti nikakva upravljačka prava, a društvo ima više od dva člana.

Ovo su samo kao primjer tri nova razloga koji ne moraju nužno svrstati u „opravdane“, kako sada zakon predviđa, ali su svakako razlozi koji daju legitiman interes članu za istup.

Međutim, ravnoteža pravu na lakši istup za člana, bi bilo i smanjenje obveze društva.

Pitanje visine tržišne vrijednosti naknade člana je objektivno vrlo teško utvrditi. Manjinski udjel nekog trgovačkog društva svakako nije roba ili usluga na tržištu koja ima svoju komercijalnu vrijednost. Kao druge vrijednosti koje su u čestoj prodaji. Kao što se to može odrediti za dionice kojima se često trguje.

Prema tome, kako bi utvrđenje vrijednosti bilo obostrano korektnije, pa i brže, mogući model bi bio da je društvo obvezno isplatiti onaj iznos koji utvrdi sud kroz vještačenje, ali nakon javne licitacije i to u visini od 50% vrijednosti, ako nije bilo drugih ponuđača.

Takvim modelom napravio bi se iskorak prema vjerodostojnijem utvrđenju tržišnog vrijednosti udjela, jer bi osim sudskog vještačenja isti prošao i doista filter tržišta kroz javnu licitaciju.

Član u tom slučaju ne bi bio oštećen jer ukoliko doista smatra da njegov udjel vrijedi, svakako bi ga tržište trebalo otkupiti za više od 50% procijenjene vrijednosti.

Društvo u tom slučaju također ne bi bilo oštećeno, jer je steklo udjel za 50% vrijednosti, nakon što je isti prema današnjem sustavu procijenjen.

Naravno, već prije pohvaljena sadašnja odredba o diskrecionoj odluci suda o roku isplate i dalje bi ostala prihvatljiva, jer određivanje adekvatnog individualnog roka ispunjenja, je uvijek bolje od određivanja roka temeljem generalne norme.

Na kraju, a u cilju „primjenjivosti“ odredbe o istupu člana iz društva, bilo bi potrebno u cijelosti otkloniti pravo društva da nije dužno ispuniti plaćanje naknade, ukoliko prethodno ostvaruje pravo na štetu u svoju korist.

Ova odredba mada na prvi pogled razumna i nevinog karaktera, izuzetno može minirati cjelokupno pravo na istupanje do mjere da isto postane praktično neostvarivo.

Utvrđivanje razloga za istup, a zatim vrijednosti udjela je već samo za sebe dovoljno složeno za proces koji se odvija među gospodarskim subjektima, gdje dinamika aktivnosti ne trpi dugotrajnu neizvjesnost.

Za društvo je vrlo otegotna okolnost imati dugotrajnu „potencijalnu“ obvezu i neriješenu vlasničku strukturu.

Cilj ovog zakona svakako nije prepuštanje trgovačkih društva dugim neizvjesnim periodima.

To dakako nije razlog da se društvo odrekne prava na naknadu štete, niti razlog da se članu omogući počinjenje štete.

Ukoliko društvo eventualno ima pravno na naknadu štete prema članu, ono može to svoje pravo ostvariti neovisno o ovom postupku u klasičnom postupku radi naknade štete.

Ove dvije tražbine mogu, što više, biti i predmet međusobnog prijebaja.

Međutim, prijebaj ne znači kao sada, da bi pravo na naknadu štete, zadržavalo pravo na isplatu naknade za udjel. Sadašnji model dozvoljava podnošenje protutužbe za naknadu

štete, što predstavlja time nepotreban preduvjet za ostvarenje prava na naknadu kod istupanja.

Ovakvom zakonskom dopunom i izmjenom bi se svakako omogućila lakša primjena ove norme, bez štete za člana ili društvo. Pravo koje se faktično ne može primijeniti samo po sebi predstavlja štetu i za člana i za društvo.

Kada to pravo eventualno uopće ne bi bilo predviđeno zakonom, kako je ovdje opisano pod točkom a) tada se ne bi moglo govoriti o mogućoj šteti za članove i društva.

4. Stajališta Vrhovnog suda RH i Visokog trgovačkog suda

Pod ovom točkom daje se kratak pregled svih objavljenih odluka Vrhovnog suda RH i Visokog trgovačkog suda, te zaključno dva slučaja iz vlastite prakse.

Pregled sudske prakse je obavljen sa službenih stranica VSRH i VTS, te kroz stranicu Sudačke mreže koja navodi da objavljuje sve odluke VTS, a ne samo izbor odluka, te izdovjeni primjeri sudske prakse citirani u članku suca Ivica Omazića, Trgovački sud Sisak.

Broj sudskih odluka ovdje dokazuje da se radi o vrlo malom broju ovakvih postupaka, odnosno o vrlo slabo primjenjivanim odredbama zakona, kako je naprijed istaknuto.

4.1. Istup zbog onemogućavanja pristupa u društvo

Društvenim ugovorom može se ugovoriti istupanje člana iz društva. U tom slučaju određuje se postupak istupanja člana, uvjeti i posljedice. Neovisno o odredbama društvenog ugovora, svaki član društva može tužbom kod suda zahtijevati istupanje iz društva ako za to postoje opravdani razlozi. Činjenica da je član spriječen u ostvarenju svojih prava u društvu jedan je od opravdanih razloga.

"Iz spisa proizlazi da je tužitelj kao osnivač društva R. d.o.o. Osijek podnio tužbu protiv društva kao tuženika, radi istupanja tužitelja iz društva, iz razloga što je između tužitelja i drugog osnivača društva V. J. došlo do narušavanja međusobnih odnosa, a iz razloga jer drugi osnivač nije obavljao svoj dogovoreni dio posla administrativne prirode, te je tužitelj za obavljanje tih poslova morao uposliti kćer drugog osnivača.

Nakon provedenog dokaznog postupka sud prvoga stupnja je pravilno ocijenio odredbe Društvenog ugovora o osnivanju od 11. travnja 1996. godine (članak 13. o istupanju, isključenju iz društva), te iskaze stranaka kao svjedoka O. K. i V. J. te ostalu dokumentaciju koja prileži spisu. Pravilno je sud prvoga stupnja primijenio odredbe čl. 420. i čl. 421. Zakona o trgovačkim društvima.

Prema odredbi čl. 420. st. 1. ZTD-a, društvenim ugovorom može se odrediti da član može istupiti iz društva i da ga društvo može isključiti. Tada se moraju odrediti i uvjeti, postupak i posljedice istupanja ili isključenja člana iz društva (čl. 420. st. 1. ZTD-a).

Prema čl. 420. st. 2. ZTD-a, bez obzira na odredbe prethodnog stavka toga članka, član društva može tužbom kod suda zahtijevati istupanje iz društva ako za to postoje opravdani razlozi. Opravdani razlozi za istupanje iz društva postoje osobito ako mu ostali članovi društva ili neki od organa društva prouzroče štetu, ako je spriječen u ostvarenju svojih prava u društvu ili mu neki organ društva nameće nesrazmjerne obveze (čl. 420. st. 2. ZTD-a). Pravilno je sud prvoga stupnja zaključio da je u konkretnom predmetu tužitelj dokazao da je spriječen u ostvarenju svojih prava u društvu, jer da mu je onemogućen pristup u poslovne prostorije društva, jer je drugi osnivač promijenio bravu na poslovnim prostorijama, a što je razvidno i iz iskaza drugog osnivača - V. J.

Prema čl. 421. st. 2. ZTD-a, član koji istupi iz društva i član koji je iz društva isključen imaju pravo da im se nadoknadi tržišna vrijednost njihova poslovnog udjela kakva je bila u vrijeme istupanja. Ako je ulog člana u društvu bio u stvarima ili u pravima, on ima pravo da mu se uloženo vrati, ali ne prije nego što prođu 3 mjeseca od istupanja, odnosno od isključenja iz društva."

VTS RH, PŽ-4019/98 od 23. ožujka 1999.

4.2 Ništava je odluka tijela društva o istupu ili isključenju, ako uvjeti nisu određeni društvenim ugovorom

Ništava je odluka Nadzornog odbora društva s ograničenom odgovornošću kojom je član društva isključen iz društva, jer društvenim ugovorom društva niti je propisan postupak za isključenje niti posljedice isključenja člana društva.

"Pitanje isključenja člana društva iz društva, riješeno je odredbom članka 420. Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine broj 111/93, 34/99, 52/00 i 118/03).

Odredbom članka 420. stavak 1. Zakona o trgovačkim društvima propisano je, da Društvenim ugovorom može se odrediti da član može istupiti iz društva, i da ga društvo može isključiti. Tada se moraju odrediti i uvjeti, postupak i posljedice istupanja ili isključenja člana iz društva.

Iz teksta priloženog Društvenog ugovora tuženoga nema detaljnijih odredbi o ovom pitanju.

U Društvenom ugovoru su jedino propisani razlozi zbog kojih se član društva može isključiti iz društva, time, da odluku o isključenju donosi Nadzorni odbor tuženoga društva.

Isključenjem člana društva iz društva prestaje njegovo članstvo u društvu i sva prava koja iz toga proizlaze. Članu društva pripada pravo na naknadu u visini tržišne vrijednosti njegovih poslovnih udjela.

Društvenim ugovorom tuženog društva nisu utvrđeni ni postupak ni posljedice isključenja člana društva iz društva.

U Zakonu o trgovačkim društvima nema drugih odredbi o ovoj stvari osim onih koje su navedene u članku 420. Zakona o trgovačkim društvima.

VTS RH, PŽ-1099/03 od 3. lipnja 2003.

4.3 Istupanje se ostvaruje konstitutivnom tužbom

Neovisno o odredbama društvenog ugovora član društva može konstitutivnom tužbom kod suda zahtijevati istupanje iz društva ako za to postoje opravdani razlozi.

Član koji ishodi pravo na istupanje iz društva ima pravo na naknadu za poslovni udio u visini naknade tržišne vrijednosti poslovnog udjela koji iznos mu je dužno isplatiti društvo.

"Član društva može pod određenim pretpostavkama istupiti iz društva ili tužbom tražiti da sud odredi prestanak članstva.

Član društva nije doduše ovlašten kada god to zaželi, istupiti iz društva. Za istupanje člana moraju postojati važni razlozi. Istupanje može biti uređeno društvenim ugovorom, ali u tom slučaju u ugovoru moraju biti uređeni uvjeti pod kojima član može istupiti iz društva, postupak u kojemu se istupanje provodi i posljedice istupanja u odnosu na društvo i na članove. Ne radi se o prestanku članstva prestankom poslovnog udjela, niti prepuštanju udjela trećima (članovima društva ili osobama izvan društva) nego član svoj udjel pod određenim pretpostavkama stavlja na raspolaganje društvu. Radi se o pravnom sredstvu kojim se član može poslužiti samo kada druga sredstva ne mogu dati rezultate. Ako društvenim ugovorom nije određeno što se smatra važnim razlogom za istupanje, može se raditi u načelu o razlozima u samom članu i koji istupa, odnosima u društvu ili odnosima sa drugim članovima društva. Poglavitito se može, kada se radi o istupanju zbog ponašanja drugih članova, dopustiti istupanje zbog nelojalnosti drugog člana ili članova, izvlačenju sredstava iz društva, onemogućavanju članu da se koristi svojim članskim pravima i sl.

Ako društvenim ugovorom i nije posebno propisano da član može istupiti, to se pravo može ostvariti konstitutivnom tužbom po pravilu iz članka 420. stavak 2. Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine broj 111/93, 34/99, 52/00 i 118/03).

Član koji ishodi pravo na istupanje ima pravo na naknadu za poslovni udio. Vrijednost poslovnog udjela određuje se prema vrijednosti u vrijeme istupanja, neovisno o nominalnoj vrijednosti udjela."

VTS RH, PŽ-2467/01 od 3. lipnja 2003.

4.4. Vrijednost udjela nije knjigovodstvena vrijednost

Član koji istupi iz društva ima pravo da mu se nadoknadi tržišna vrijednost njegova poslovnog udjela kakva je bila u vrijeme istupanja.

"I prema odredbi čl. 421. Zakona o trgovačkim društvima i prema Statutu tužene, tužitelj, kao osnivač društva, može istupiti iz društva. U tom slučaju on ima pravo tražiti, da mu se isplati tržišna vrijednost njegovog poslovnog udjela u vrijeme istupanja. Naravno, da se pri tome moraju poštovati uvjeti i postupak propisan Statutom tuženoga društva, kojim je ovo pravo tužitelja ograničeno, odnosno, kojim je utvrđen postupak prodaje.

Prema odredbama Statuta i prema odredbama čl. 421. Zakona o trgovačkim društvima, propisano je, da se vrijednost poslovnog udjela člana društva utvrđuje prema tržišnoj vrijednosti poslovnog udjela u vrijeme istupanja. Prema tome, to ne može biti knjigovodstvena vrijednost poslovnog udjela, kako to zaključuje sud prvoga stupnja i temeljem utvrđene knjigovodstvene vrijednosti poslovnog udjela utvrđuje svotu naknade koja pripada članu društva.

Zato je osnovan žalbeni razlog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, jer se navodima žalbe dovodi u pitanje činjenično stanje utvrđeno od strane suda prvoga stupnja. Stoga će u nastavku postupka sud prvenstveno utvrditi tržišnu vrijednost poslovnog udjela tužitelja putem vještačenja po vještacima odgovarajuće struke, pa čak i upitom na varaždinsko tržište vrijednosti, te ponovno odlučiti o tužbenom zahtjevu tužitelja."

Opaska: Varaždinsko tržište vrijednosnica je u daljnjem postupku dostavilo obavijest da oni nemaju uvid u vrijednosti poslovnih udjela društava s ograničenom odgovornošću. Vidi slijedeći primjer.

VTS RH, Pž-1912/99 od 8. lipnja 1999.

4.5 Metode procjene vrijednosti udjela

Iz dopisa V. tržišta vrijednosnica d.d. V. (dalje skraćeno VTV) proizlazi da je na temelju upita suda o postojanju tržišta poslovnim udjelima Društava sa ograničenom odgovornošću te o tržišnoj vrijednosti udjela društva P. AGM d.o.o.Č., na VTV d.d. V., temeljem Poslovnika o trgovanju Tržišta (čl. 13. od 14. 7. 1997.g.), kod nas nije moguće trgovati udjelima. Iz navedenih podataka je vidljivo da nije provedena niti jedna transakcija društvom P. AGM d.o.o. iz Č..

Nadalje navedeno je da se na Tržištu primjenjuje i Pravilnik za prodaju dionica iz portfelja privatizacijskih investicijskih fondova u kojemu su propisana Pravila trgovanja društva iz kuponske privatizacije te jedan segment propisuje pravila za javnu dražbu iz kojeg se mogu prodavati udjele društva stečeni tijekom kuponske privatizacije »Nadalje, prema izvješću VTV d.d. u Hrvatskoj ne postoji uređeno javno mjesto organiziranog trgovanja udjelima društava s ograničenom odgovornošću osim iznimke prema navedenom Pravilniku te stoga nisu u mogućnosti dati informaciju o tržišnoj vrijednosti poslovnog udjela predmetnog društva.

Stoga se tržišna vrijednost poslovnog udjela može odrediti samo posredno, procjenom tržišne vrijednosti cijelog trgovačkog društva a poslovni udio se tada određuje kao dio tako utvrđene vrijednosti u omjeru temeljnog udjela člana u temeljnom kapitalu društva.

Slijedom navedenog, vještak obrazlaže izbor metode procjene tržišne vrijednosti određenog društva s ograničenom odgovornošću i u konkretnom slučaju tuženika. Smatra da se procjena tržišne vrijednosti tuženika može izvršiti na temelju ostvarene dobiti i procjenom likvidacijske vrijednosti.

Čl. 420 st. 1. Zakona o trgovačkim društvima (dalje skraćeno ZTD) određuje da se društvenim ugovorom može odrediti da član može istupiti iz društva i da ga društvo može

isključiti. Tada se moraju odrediti i uvjeti postupak i posljedice istupanja ili isključenja člana iz društva. Prema čl. 420. st. 2 ZTD-a bez obzira na odredbe prethodnog stavka ovog članka, član društva može tužbom kod suda zahtijevati istupanje iz društva ako za to postoje opravdani razlozi. Opravdani razlozi za istupanje iz društva, postoje naročito ako mu ostali članovi društva ili neki od organa društva prouzroče štetu, ako je spriječen u ostvarenju svojih prava u društvu ili mu neki organ društva nameće nesrazmjerne obaveze. Temeljem čl. 421. st. 1. ZTD-a istupanjem i isključenjem člana prestaje njegovo članstvo u društvu i sva prava koja iz toga proizlaze. Temeljem st. 2. istog zakonskog propisa, član koji istupi iz društva i član koji je iz društva isključen, imaju pravo da im se nadoknadi tržišna vrijednost njihovog poslovnog udjela kakva je bila u vrijeme istupanja.

Trgovački sud Varaždin P-511/99 od 16.07.2001

4.6 Odbijanje suglasnosti na prijenos, kao mogući razlog za istupanje

Sudu prvoga stupnja skreće se pozornost na odredbu članka 413. ZTD-a, koja odredba regulira „Prijenos poslovnog udjela uz suglasnost društva“.

Član društva koji želi prenijeti udjel za čiji prijenos je, prema Društvenom ugovoru od 22. siječnja 1998. godine, sukladno odredbi članka 15. toga Društvenog ugovora potrebna suglasnost društva, dužan je od društva zatražiti suglasnost o prijenosu. Tu suglasnost mora zatražiti, jer bez tog traženja nije moguće utvrditi postojanje jedne od pretpostavki podnošenja prijedloga sudu, a to je uskrata traženja suglasnosti.

Ako društvo odbije zahtjev člana i ako se ogluši na njega, član društva ovlašten je sudu predložiti donošenje rješenja kojim se dopušta prijenos udjela. To pravo član društva stječe u trenutku primitka obavijesti o odbijanju zahtjeva. Imajući u vidu stanje ovoga konkretnog predmeta, posebno se sudu prvoga stupnja skreće pozornost da mora imati u vidu citiranu odredbu članka 413. ZTD-a jer u prethodnom postupku sud prvoga stupnja o tome nije vodio računa.

Isto tako, sudu prvoga stupnja skreće se pozornost na odredbe članka 420. i članka 421. ZTD-a koje reguliraju istupanje i isključenje člana iz društva odnosno učinke istupanja ili isključenja člana iz društva. U nastavku u vezi s tim, ponovo se skreće pozornost na odredbu članka 18. Društvenog ugovora od 22. siječnja 1998. godine koja određuje istupanje i isključenje člana. Ove odredbe Društvenog ugovora sud prvog stupnja nije uopće imao u vidu prilikom donošenja pobijane odluke.

Odredbe članka 420. i članka 421. ZTD-a čine cjelinu i uređuju: istupanje člana iz društva iz važnog razloga na temelju samog zakona; isključenje člana iz društva na temelju Društvenog ugovora i istupanje člana iz društva na temelju Društvenog ugovora. Učinci istupanja odnosno isključenje člana iz društva su istovjetni i u slučaju istupanja i u slučaju isključenja. U tom smislu ključna je odredba članka 18. Društvenog ugovora od 22. siječnja 1998. godine.

PŽ-1080/04 od 06.02.2007.

4.7 Smjena člana kao uprave nije opravdan razlog za istupanje

Predmet spora u revizijskog fazi postupka je zahtjev tužitelja koji se odnosi na postojanje opravdanih razloga za istupanje tužitelja iz članstva tuženika.

U postupku je utvrđeno:

- da je tužitelj član tuženika kao društva s ograničenom odgovornošću s poslovnim udjelom od 17,89% od ukupnog temeljnog kapitala,
- da je u društvenom ugovoru tuženika od 26. svibnja 2001. u toč. 9.2. predviđena mogućnost istupanja člana društva iz društva,
- da se u navedenom društvenom ugovoru ne nalaze odredbe o uvjetima, postupku i posljedicama istupanja iz društva,
- da je tužitelj obnašao funkciju predsjednika uprave društva do 9. srpnja 2005. kada je na skupštini društva donesena odluka o opozivu tužitelja kao člana uprave društva – direktora,
- da je tužitelj kao opravdani razlog za istupanje iz društva naveo činjenicu da više nije predsjednik uprave tuženika, te da ne može utjecati na daljnju poslovnu politiku društva, jer će biti nadglasan kod donošenja odluka, a koje odluke mogu biti štetne po društvo te tužitelja kao vlasnika udjela u društvu.

Na temelju tako utvrđenih odlučnih činjenica, nižestupanjski sudovi su zaključili da tužitelj nije dokazao da ima valjan i opravdani razlog za istupanje iz društva sukladno čl. 420. st. 2. Zakona o trgovačkim društvima, odnosno da činjenica što tužitelj nije više predsjednik uprave i što može biti nadglasan kod donošenja odluka, ne predstavlja valjan i opravdan razlog za istupanje iz društva.

Nižestupanjski sudovi su pravilno primijenili i materijalno pravo iz čl. 420. st. 1. i 2. ZTD.

Čl. 420. st. 1. ZTD određeno je da se društvenim ugovorom može odrediti da član može istupiti iz društva i da ga društvo može isključiti te da se tada moraju odrediti i uvjeti, postupak i posljedice istupanja ili isključenja člana iz društva. Čl. 420. st. 2. ZTD određuje da bez obzira na odredbe čl. 420. st. 1. ZTD član društva može tužbom od suda zahtijevati istupanje iz društva ako za to postoje opravdani razlozi. Kao opravdani razlozi u čl. 420. st. 2. ZTD primjerice se navodi da je to u slučaju ako ostali članovi društva ili neki od organa društva nameću članu društva nesrazmjerne obveze ili mu prouzroče štetu.

U postupku je utvrđeno da u društvenom ugovoru nisu određeni uvjeti, postupak i posljedice istupanja člana iz društva slijedom čega se primjenjuje odredba čl. 420. st. 2. ZTD, odnosno tužitelj je u ovom postupku trebao dokazati opravdane razloge za istupanje iz društva.

Ovaj sud u cijelosti prihvaća da pozivanje tužitelja u tužbi i tijekom postupka na činjenicu da

više ne obnaša funkciju predsjednika uprave tuženika te slijedom toga da ne može utjecati na daljnju poslovnu politiku, te da će biti nadglasan u odlukama skupštine društva, ne predstavljaju opravdane razloge u smislu čl. 420. st. 2. ZTD. Tužitelj u ovom postupku nije dokazao da mu je kao članu društva nastala šteta, ili da su mu nametnute neke obveze, odnosno da je spriječen u ostvarivanju svojih prava u društvu, a nije dokazao niti bilo koji drugi opravdani razlog za istupanje iz društva. Ovaj sud također prihvaća stajalište nižestupanjskih sudova da funkcija člana uprave odnosno predsjednika uprave društva nije pravo koje proističe iz članstva u društvu, jer za člana uprave primjerice može biti birana i osoba koja nije član društva (čl. 423. ZTD). Tužitelj tijekom postupka zapravo ističe da više neće moći štiti svoja prava obzirom da će biti nadglasan kod donošenja odluka, a što također nije opravdan razlog u smislu čl. 420. st. 2. ZTD jer upravo sukladno navedenom zakonu tužitelju stoje na raspolaganju instituti za zaštitu prava manjine u društvu, odnosno u pogledu pobijanja odluke skupštine ili utvrđivanja ništavosti takvih odluka. Stoga su nižestupanjski sudovi pravilno primijenili materijalno pravo iz čl. 420. st. 2. ZTD kada su odbili tužbeni zahtjev tužitelja jer isti nije dokazao opravdane razloge za istupanje iz društva.

Slijedom navedenog nisu osnovani revizijski razlozi bitne povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava, pa je temeljem čl. 393. ZPP valjalo reviziju tužitelja odbiti kao neosnovanu.

Broj: Revt 81/09-2

4.8 Sudska praksa objavljena u članku suca Trgovačkog suda u Sisku, sada suca VTS, Ivica Omazić, pod naslovom „ istupanje člana iz društva s ograničenom odgovornošću“.

- bez uređenja istupanja svakog elementa u društvenom ugovoru istupanje člana na temelju društvenog ugovora ne bi bilo moguće primijeniti društveni ugovor (ovakvo stajalište zauzima i VTS u odluci PŽ-4019/98 i u odluci PŽ-1099/03 koja govori o isključenju, ali se može primijeniti i na istupanje jer se materija istupanja isključenja u članku 420. stavak 1. ZTD-a tretira na isti način).

- ukoliko društvenim ugovorom nije propisano na koji način se društvo treba očitovati i koje radnje poduzeti da bi izjava člana o istupanju bila prihvaćena i nastupile posljedice istupanja bilo bi dovoljno da društvo isplati naknadu za poslovni udio koji je član društva stavio u zahtjevu čime bi istupanje bilo prihvaćeno i članstvo bi sukladno članku 421. stavak 3. ZTD-a sa isplatom naknade prestalo (ovakvo shvaćanje može se isčitati iz odluke VS RH Revt-161/03).

- da bi članu koji istupa iz društva članstvo doista i prestalo potrebno je da mu društvo i isplati naknadu (članak 421. stavak 3. ZTD-a) neovisno o tome da li je do istupanja došlo izjavom temeljem društvenog ugovora ili tužbom. Ukoliko je član izjavio da istupa iz članstva društva i tu izjavu prihvati društvo i iznos naknade, članstvo u društvu će mu prestati tek kada ta naknada bude isplaćena (odluka VS RH, u odluci Revt-161/03).

- ukoliko tužitelj nije naveo tržišnu vrijednost i ako navedena vrijednost čak i nije sporna među strankama, da li sud može prekoračiti takav tužbeni zahtjev u pogledu visine naknade i odrediti, kako je to propisano zakonom, tržišnu vrijednost naknade, odnosno da li sud radi

utvrđivanja tržišne vrijednosti naknade može ex offo provesti potrebna vještačenja kako bi utvrdio tu vrijednost ukoliko to ne predlože stranke, što bi bilo u suprotnosti sa odredbom članka 7. stavak 1. i članka 219. stavak 1. ZPP-a po kojima su stranke dužne pružiti dokaze na kojima temelje svoj zahtjev. U svakom slučaju naknada za poslovni udjel treba se nadoknaditi u tržišnoj vrijednosti u vrijeme istupanja kako je to propisano člankom 421. stavak 2. ZTDa kada se istupanje zahtjeva tužbom (ovakvo stajalište zauzima i VTS u odluci PŽ-672/03).

4.9 Dva primjera iz vlastite prakse

Kako se radi o primjerima koji nisu javno objavljeni, ovdje se samo iznosi suštinu pravne situacije, bez navođenja podatak o predmetima.

Primjer prvi, član je podigao tužbu za istupanje nakon što je prethodno pokrenuo spor radi isplate poslovnog udjela temeljem neispunjenog ugovora o prijenosu tog poslovnog udjela sa jedinim drugim članom društva. Dakle, kako je došlo do spora oko prijenosa udjela među istim članovima isto je postalo mogući razlog za istupanje tj. drugi spor.

Drugi član je pokrenuo spor radi isključenja kao treći spor, te četvrti spor radi naknade štete.

Kako su se sporovi vodili dugi niz godina, kod različitih sudaca, te nije bilo moguće jasno niti definirati što je čemu prethodno pravno pitanje, na kraju su stranke prihvatile postupak mirenja i nagodbom okončale sve sporove. Ostao je zaključak da su odredbe članka 420. i 421. teško rješive i za sud, ukoliko dođe do vezanih sporova na koje same odredba tih članka upućuju.

Primjer drugi, član je podigao tužbu za istupanje jer je u društvu od tri člana s približno jednakim omjerima smjenjen s mjesta jedinog člana uprave unatoč više godina rasta dobiti, te se pokazalo da će nadalje uvijek i u svemu druga dva člana preglasavati u odlukama prvog člana, uz druge vezane razloge. Prvostupanjskom presudom član je dokazao razlog za istupanje, ali je zbog bitno precjenjenog zahtjeva za naknadu udjela on konačno dužan društvu nakon prijeloja troškova postupka. Drugostupanjska odluka još nije donesena.

5. Zaključak

Smatram da su objektivni podaci iz primjene ovih zakonskih odredbi tijekom dovoljno dugog perioda od 19 godina dokazali da postoje poteškoće u primjeni istih, koje su opisane pod točkama 1. i 2. ovog rada.

Ukoliko se prihvati stajalište da se radi o situaciji među članovima koja ne bi trebala biti rijetka - skrivena i zauvijek nepoznata brojka postupaka koji nisu pokrenuti mada su trebali biti pokrenuti, još bi više ukazivala da ova odredba zakona nije bila pomoć članovima.

Stoga je otvoreno pitanje kakva bi korekcija ova dva zakonska članka bila primjerena.

Vjerujem da je pod točkom 3. ovog rada istaknuto dovoljno ideja kad se zauzme jedan od dva suprotna smjera – ukidanje prava na istupanje po uzoru na dioničko društvo ili bitno olakšavanje pa i razrađivanje ostvarenja prava na istupanje po uzoru na javno trgovačko društvo.

Teško da bi daljnje prepuštanje vremenu pomoglo lakšoj, češćoj i bržoj primjeni ovih odredaba kakve su sada.

Zakon o trgovačkim društvima uređuje materiju koja po prirodi stvari ne trpi dugotrajne i neizvjesne procese. Uređenje ovog konkretnog pitanja, bilo ka suženju prava bilo ka proširenju ovog prava je dobro, ukoliko se uredi na pouzdano provediv način.

Miće Ljubenko